

Bijlage 4. Behandeling van de adviezen, opmerkingen en bezwaren bij het ministerieel besluit tot definitieve bescherming als monument van de schutterstoren Sint-Sebastiaansgilde in Ronse

Provincie: Oost-Vlaanderen

Gemeente: Ronse, 1ste afdeling, sectie B

Objectnummer: 4.01/45041/166.1

-

Dossiernummer: 4.001/45041/107.1

Omschrijving:

Schutterstoren Sint-Sebastiaansgilde, Sint-Pietersnieuwstraat zonder nummer

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel, 04/09/24

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Getekend door: Matthias Diependaele (Si)
Getekend op: 2024-09-04 10:35:04 +02:00
Reden: Ik keur dit document goed

Matthias DIEPENDAELE

1. Adviezen en opmerkingen uitgebracht voorafgaand aan de voorlopige bescherming

1.1. Adviezen uitgebracht door de departementen en agentschappen van de beleidsdomeinen Omgeving, MOW en LV

1.1.1. Beleidsdomein Omgeving

Het advies werd gevraagd op 2 januari 2024.

Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek liet op 3 januari 2024 weten niet bevoegd te zijn om over de bescherming van het onroerend goed te adviseren omdat er in dit dossier geen natuurwaarden zijn. Aangezien er geen advies werd uitgebracht is het advies gunstig in uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet.

Het departement noch de overige agentschappen brachten een advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.2. Beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken

Het advies werd gevraagd op 2 januari 2024.

De Vlaamse Waterweg nv Afdeling Regio West liet op 4 januari 2024 weten niet bevoegd te zijn om over de bescherming van het onroerend goed te adviseren omdat de locatie ervan niet binnen hun afstroomgebied ligt. Aangezien er geen advies werd uitgebracht is het advies gunstig in uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet.

Het departement noch de overige agentschappen brachten een advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.3. Beleidsdomein Landbouw en Visserij

Het advies werd gevraagd op 2 januari 2024.

Het departement noch de agentschappen brachten een advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.2. Advies uitgebracht door de betrokken stad Ronse

Het advies werd gevraagd op 16 februari 2024.

Het college van Burgemeester en Schepenen bracht op 26 februari 2024 een gunstig advies uit over de bescherming van het onroerend goed. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.3. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 3 januari 2024.

De VCOE bracht op 15 februari 2024 een voorwaardelijk gunstig advies uit over de bescherming van het onroerend goed. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

- De VCOE vat de context van het dossier samen. *"Sinds de opheffing van de monumentbescherming van de afgebrande schutterstoren in Wetteren, is er namelijk een hiaat ontstaan in het beschermd bestand. Uit de dossiers blijkt dat slechts zes schutterstorens uit de periode 1920-1960 in Vlaanderen bewaard bleven die op heden niet beschermd zijn. Het gaat aldus om bedreigd onroerend erfgoed. Twee van deze zes bewaarde voorbeelden worden nu op basis van het uitgevoerde onderzoek voor bescherming voorgedragen. Het is positief dat deze nieuwe beschermingen tegemoetkomen aan de vraag van de commissie om een integrale en participatieve erfgoedbenadering te hanteren. Zo gebeurde het thematisch en waarderend onderzoek in nauwe samenwerking met de Koninklijke Nationale Bond der Belgische Wipschutters, lid van de VLAS, en in overleg met de betrokken stadsbesturen."*

"Als criteria voor bescherming verwijzen de dossiers naar de hoge erfgoedwaarde, de goede fysieke toestand, en de aanwezigheid van een toekomstpotentieel of maatschappelijk draagvlak voor het traditioneel gebruik als overdekte staande wip. De afweging zelf wordt in de dossiers niet geduid. De commissie stelt vast dat alle bewaarde exemplaren behalve de toren van de Sint-Sebastiaansgilde in Ronse, op heden leeg staan, maar dit zegt niets over hun toekomstpotentieel of beschermenswaardigheid. Bovendien wijken de vermelde criteria af van de decretale selectiecriteria ('zeldzaamheid', 'herkenbaarheid', 'representativiteit', 'ensemble' en 'context'). Het is dus onduidelijk hoe de twee geselecteerde schutterstorens zich verhouden tot de overige bewaarde exemplaren die (nog) niet voor bescherming voorliggen. De commissie vraagt deze selectie te verduidelijken op basis van alle relevante criteria."

Behandeling van het advies:

"De erfgoedwaarden en criteria vormen de basis van elke bescherming. Bij de uiteindelijke selectie voor bescherming spelen echter ook vaak andere overwegingen, zoals bewaringstoestand of bouwfysische toestand. Ook beleidsmatige overwegingen kunnen een rol spelen, zoals geografische spreiding, afstemming met andere beleidsdomeinen, een erfgoedgemeenschap die actief bijdraagt aan de zorg. Deze bijkomende overwegingen doen geen uitspraak over de erfgoedwaarde, maar kunnen wel de uiteindelijke selectie mee bepalen." (De Houwer V., Meganck L. & Van Herck K. 2023: Waarderen van erfgoed: erfgoedwaarden en criteria, Afwegingskaders agentschap Onroerend Erfgoed 13, <https://doi.org/10.55465/PFEW9754>). Voor de selectie van de schutterstorens werden de volgende overwegingen als bijkomend selectie criterium gehanteerd: de goede fysieke toestand en de aanwezigheid van een toekomstpotentieel of maatschappelijk draagvlak voor het traditioneel gebruik als overdekte staande wip.

Deze overwegingen worden geformuleerd en geduid in het hoofdstuk *"Thematisch onderzoek naar schutterstorens"* in het inhoudelijk dossier. Een hoge erfgoedwaarde wordt duidelijk voorop gezet. Pas daarna gelden als tweede en derde criterium een goede fysieke toestand en het toekomstpotentieel van de toren. Bij dit moeilijk herbestembaar erfgoed zijn deze bijkomende criteria wel degelijk van belang. Dit belang wordt verder in het advies ook onderschreven door de commissie: *"het behoud of het*

(gedeeltelijk) hernemen van de oude functie als schutterstoren [is] aangewezen met oog op de optimale verwezenlijking van erfgoedwaarden”.

Op vraag van de commissie wordt de selectie hieronder verduidelijkt. De zes, in 2022 nog bewaarde, schutterstorens komen aan bod in de documentatiebijlage “*Van middeleeuwse schuttersgildes tot schutterstorens (historische context)*”. De vier niet voor bescherming voorgedragen schutterstorens situeren zich in Oudenaarde, Ronse (een tweede toren), Roeselare en Kortrijk. De toren in Oudenaarde (<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/27305>) werd niet mee afgewogen in de selectie vanwege de goedgekeurde sloopvergunning van 23 augustus 2021.

De torens in Roeselare (<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/23861>) en Kortrijk (<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/308509>) werden van in het begin achteraan op de ‘koer’ van een café of herberg opgericht. Vanuit de uitbater of eigenaar van het café of intussen het restaurant bestaat vandaag geen interesse meer voor de schutterstorens. Evenmin zijn er nog schuttersverenigingen verbonden aan deze torens. De ligging van de toren van de Sint-Martinusgilde in Ronse (<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/29074>) op de private sportterreinen Park Lagache is gunstiger. Jammer genoeg is het toekomstpotentieel en het lokaal-maatschappelijk draagvlak voor deze schutterstoren niet evident. Deze toren wordt sinds 1978 niet meer gebruikt en is sinds 2023 niet meer toegankelijk omdat de bouwfysische toestand dit gevaarlijk maakt. De Sint-Martinusgilde werd in 2006 opgeheven. De Kortrijkse schutterstoren was niet opgenomen in de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed en werd in 2023 toegevoegd aan de wetenschappelijke inventaris.

- *“In dat verband lijkt het de commissie aangewezen om een ruimere visie te ontwikkelen op het waarden, inventariseren en beschermen van het onroerend erfgoed van het schutterswezen. De documentatiebijlage “Van middeleeuwse schuttersgildes tot schutterstorens (historische context)” geeft hiertoe een eerste aanzet. Naast het historische overzicht, gaat de documentatiebijlage in op de gevarieerde traditionele infrastructuur van het wipschieten, waarvan de (metalen) schutterstorens slechts één aspect vormen. Dit is een positief startpunt voor verder onderzoek met aandacht voor andere typologieën en aanverwante beschermingswaardige gebouwen en ruimtes die deel uitmaken van het schuttersleven. De commissie onderschrijft het belang van een representatief behoud van dit voor Vlaanderen typische erfgoed. Gezien de relatie met roerend en immaterieel erfgoed vraagt dit een integrale aanpak waarbij ook de erfgoedgemeenschappen actief worden betrokken.”*

Behandeling van het advies:

Zoals de commissie stelt, gaat de documentatiebijlage “*Van middeleeuwse schuttersgildes tot schutterstorens*” in op de gevarieerde traditionele infrastructuur van het wipschieten, waarvan de schutterstorens slechts één aspect vormen. De ontwikkeling van toekomstige beleidsinitiatieven is afhankelijk van de beleidsnota van de minister bevoegd voor Onroerend Erfgoed in de volgende beleidsperiode.

- *“De commissie stelt vast dat beide beschermingsvoorstellen opteren voor een selectieve bescherming. (...) Bij de schutterstoren in Ronse beperkt de afbakening zich tot de torencontour zonder het aangebouwde vroegere gidelokaal. De directe omgeving deed al in de 18de eeuw dienst als wipweide en omvat vandaag ook een villa en oorlogsmonument die historisch verband houden met de Sint-Sebastiaansgilde. Uit het dossier valt echter niet op te maken in welke mate deze huidige context werd onderzocht en gewaardeerd. De commissie vraagt aldus voor beide dossiers de afbakeningskeuze te onderbouwen en zo nodig te herzien. Indien delen uitgesloten worden van bescherming, moet de reden hiervoor (bv. geen toegang, geen erfgoedwaarde etc.) uitdrukkelijk gemotiveerd worden in het*

beschermingsbesluit. Dit draagt bij tot de rechtszekerheid van zakelijkrechthouders en gebruikers.

De commissie ondersteunt tot slot de opname van het oud scorebord als cultuurogoed bij de bescherming van de schutterstoren van de Sint-Sebastiaansgilde in Ronse."

Behandeling van het advies:

De genoemde erfgoedobjecten worden in het inhoudelijk dossier vermeld onder "Situering van de schutterstoren in Ronse". De villa, vroeger "Auberge Sint-Sebastien" genoemd, houdt sinds enkele jaren geen verband meer met de schutterstoren. Omdat het typologisch verband met de schutterstoren niet overtuigend is, werd de villa niet expliciet geëvalueerd en werd er geen interieurbezoek gebracht. Het aangebouwde vroegere gildelokaal heeft een verbouwd karakter. Het oorlogsmonument voor de oorlogsslachtoffers van de Sint-Sebastiaansgilde (1952) werd in 2003 van het Bruulpark naar de huidige locatie overgebracht. De historische link met de schuttersvereniging is overduidelijk, maar het gedenkteken heeft onvoldoende intrinsieke erfgoedwaarde om een bescherming te verantwoorden. Bovendien is de ensemblewerking tussen de schutterstoren, de villa, het verplaatste gedenkteken en het Bruulpark onvoldoende sterk. De functie van de directe omgeving als wipweide in de 18de eeuw wordt geduïd onder "Situering van de schutterstoren": *"de metalen staande wip in openlucht van de Sint-Sebastiaansgilde [is] nog steeds opgesteld in het Bruulpark. Door de bescherming van het Bruulpark als stadsgezicht heeft deze staande wip een beschermd statuut."* Het is niet zinvol om in een beschermingsbesluit "tot (voorlopige) bescherming als monument" te duiden dat bepaalde objecten niet worden beschermd.

Bij de schutterstoren in Leuven is er wél een betekenisvolle ensemblewerking met het voorliggende café "in de Toewip" met bewaarde herbergpui. Het volledige perceel wordt dan ook mee in de afbakening opgenomen.

- *De commissie onderschrijft de historische, de architecturale en de culturele waarde van de schutterstorens. "Zowel de Toewip in Leuven als de latere schutterstoren in Ronse zijn exemplarisch voor de groeiende populariteit van het handboogschieten op de staande wip vanaf het interbellum. Specifiek voor de schutterstoren van de Sint-Sebastiaansgilde, verwijst het beschermingsbesluit in de motivering van de historische waarde naar het bestaan van de gilde sinds minstens 1511, dit op basis van een vermelding op de huidige gildevlag. De commissie benadrukt wel dat alle traditionele schuttersgilden met middeleeuwse oorsprong in 1796 door het Franse bewind opgeheven werden. Dit werpt de vraag op naar de continuïteit tussen de oude Sint-Sebastiaansgilde in Ronse en de actuele 'Koninklijke Aloude Gilde St.-Sebastiaan'. De motivering van de historische waarde in het beschermingsbesluit dient op dat punt genuanceerd te worden."*

Behandeling van het advies:

Continuïteit en transformatie van de schuttersgildes na de Franse Revolutie komt aan bod in de documentatiebijlage "Van middeleeuwse schuttersgildes tot schutterstorens (historische context)". Dit gebeurt onder de titel "Transformatie in de 19de eeuw: van gildewezen naar sportbeoefening voor een ruim publiek". Zoals vele andere Sint-Sebastiaansgildes zou de Sint-Sebastiaansgilde van Ronse de Franse Revolutie overleven. Uiteraard onderging deze vereniging daarbij een maatschappelijke transformatie, zoals dit trouwens nog steeds het geval is. Samen illustreren de beschermingsvoorstellen voor Ronse en Leuven twee types schuttersverenigingen: de Sint-Sebastiaansgildes die de Franse Revolutie overleefden en nieuwe schuttersverenigingen uit de 19de eeuw of de eerste helft van de 20ste eeuw. De historische waarde voor de schutterstoren van de Sint-Sebastiaansgilde van Ronse wordt als volgt genuanceerd: *"De toren werd opgetrokken voor de 'Koninklijke Aloude*

Gilde St.-Sebastien" die minstens sinds 1511 bestaat en de afschaffing van de gilden in de Franse Revolutie overleefde." Deze nuance is overigens ook aanwezig in de culturele waarde: *"Ondanks de opheffing van deze elitaire gezelschappen in de Franse tijd vond er in de 19de eeuw een heropleving van het boogschieten plaats."*

- *"De commissie ondersteunt de beheersdoelstellingen, geformuleerd op maat van dit type onroerend erfgoed. De commissie onderschrijft daarbij dat het behoud of het (gedeeltelijk) hernemen van de oude functie als schutterstoren aangewezen is met oog op de optimale verwezenlijking van erfgoedwaarden. Die oude functie dient volgens de commissie ook te allen tijde maximaal afleesbaar te blijven in zowel exterieur als interieur. In dat opzicht stelt de commissie voor om bij de beheersdoelstellingen 2° toe te voegen dat een eventuele '(gedeeltelijke) herbestemming de draagkracht van het gebouw en van de bescherming niet overschrijdt'."*

Behandeling van het advies:

De 2° beheersdoelstelling (ministerieel besluit) wordt als volgt verduidelijkt: *"dat de (gedeeltelijke) herbestemming de draagkracht van het beschermd gebouw niet overschrijdt."*

- *"Wat betreft de bouwfysische toestand van de schutterstorens, verwijzen beide dossiers naar een inspectierapport van Monumentenwacht Vlaanderen (opgemaakt na inspecties van respectievelijk 14 december 2022 en 30 januari 2023). Aangezien hun relevantie voor de gerichte toepassing van de beheersdoelstellingen, vraagt de commissie deze inspectierapporten – indien mogelijk – toe te voegen aan de beschermingsdossiers."*

Behandeling van het advies:

Omwille van privacy-redenen worden de inspectierapporten van Monumentenwacht niet publiek gemaakt.

- *"Bij het beschermingsbesluit van de schutterstoren in Ronse dient nog een beheersdoelstelling ingeschreven te worden inzake het cultuurgoed. Tot slot vraagt de commissie om de beheersdoelstellingen nader toe te lichten onder 'hoofdstuk 3. Beheersvisie' van het inhoudelijk dossier'."*

Behandeling van het advies:

Een aparte beheersdoelstelling voor het cultuurgoed is overbodig omdat dit mee bevat is onder de algemene beheersdoelstellingen. Een toelichting van de beheersdoelstellingen in het inhoudelijk dossier biedt geen meerwaarde.

Conclusie: het advies heeft invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit. Het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit werden als volgt aangepast:

- Zowel in het inhoudelijk dossier als in het ministerieel besluit werd een nuancering aan de historische waarde toegevoegd: *"De toren werd opgetrokken voor de "Koninklijke Aloude Gilde St.-Sebastien" die minstens sinds 1511 bestaat en de afschaffing van de gilden in de Franse Revolutie overleefde."*
- In het ministerieel besluit werd de 2° beheersdoelstelling als volgt verduidelijkt: *"(...) dat de (gedeeltelijke) herbestemming de draagkracht van het beschermd gebouw niet overschrijdt."*

1.4. Opmerkingen van de zakelijkrechthouder(s)

De opmerkingen werden gevraagd op 2 januari 2024.

De zakelijkrechthouders gaven geen opmerkingen over deze bescherming.

Conclusie: de opmerkingen hebben geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.5. Conclusie voorafgaand aan de voorlopige bescherming

De uitgebrachte adviezen en de opmerkingen van de zakelijkrechthouders hebben invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

Het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit werden als volgt aangepast:

- Zowel in het inhoudelijk dossier als in het ministerieel besluit werd een nuancering aan de historische waarde toegevoegd: *"De toren werd opgetrokken voor de "Koninklijke Aloude Gilde St.-Sebastien" die minstens sinds 1511 bestaat en de afschaffing van de gilden in de Franse Revolutie overleefde."*
- In het ministerieel besluit werd de 2° beheersdoelstellingen verduidelijkt.: *"(...) dat de (gedeeltelijke) herbestemming de draagkracht van het beschermde gebouw niet overschrijdt."*

2. Adviezen en bezwaren uitgebracht na de voorlopige bescherming en voorafgaand aan de definitieve bescherming

2.1. Openbaar onderzoek en hoorrecht

De gemeente Ronse organiseerde het openbaar onderzoek van 27 mei 2024 tot en met 25 juni 2024. Het proces-verbaal maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Tijdens het openbaar onderzoek werden geen bezwaren ingediend.

Geen enkele zakelijkrechthouder beriep zich op het hoorrecht en vroeg gehoord te worden door het agentschap.

2.2. Conclusie

Aangezien er geen adviezen of bezwaren werden uitgebracht na de voorlopige bescherming en voorafgaand aan de definitieve bescherming, werden het inhoudelijk dossier noch het ministerieel besluit aangepast na de voorlopige bescherming.